

Н. Б. Пундяк,
аспірант, Державний ВНЗ “Національний гірничий університет”, м. Дніпропетровськ

ВАЛОРИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГІРНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

N. Pundyak
Graduate Student, State University “National Mining University”, Dnipropetrovsk

VALORISATION PROCESSES OF INNOVATION DEVELOPMENT OF MINING COMPANIES AND SOURCES OF FUNDING

Визначено основні напрями валоризації суспільного виробництва. Проаналізовано наукові підходи до реалізації концепції валоризації геотехнологічних процесів. Визначено основні напрями технічного та технологічного оновлення геотехнологічних процесів гірничих підприємств. Проведено аналіз можливих джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств. Проведено детальний аналіз наявності, стану, структури основних фондів та їх руху, технічного стану на підприємстві.

The main directions of valorisation of social production are defined. The analysis of scientific approaches to the concept of valorisation mud processes. The main areas of technical and technological renewal mud processes of mining companies are defined. The analysis of possible sources of financing of the enterprise. The detailed analysis of the presence, condition, structure and movement of assets and maintenance of fixed assets in the enterprise.

Ключові слова: валоризації, фінансування, інновації, інвестиції, пайова участь, іноземні інвестиції, нерозподілений прибуток, інвестиції, залучених, основні засоби.

Key words: valorisation, funding, innovation, investments, equity, foreign investments, retained earnings, investments involved, fixed assets.

ВСТУП

Залучення результатів науково-технічної діяльності в підприємництво розглядається як головний напрям добробуту української економіки. Тому державна політика залучення в господарський обіг результатів інноваційної діяльності передбачає передусім збалансування цих результатів між державою і бізнесом на основі підвищення їх цінності. Саме цим напрямом наукових економічних досліджень повинна стати валоризація використання ресурсів, яку має у своєму розпорядженні суспільство.

Однією зі стратегічно перспективних галузей промисловості України є гірничо-промисловість, мінерально-сировинний потенціал якої оцінюється в 7 трлн дол. США. Проте підприємства цієї галузі мають ряд проблем, що пов'язані із розвитком геотехнологічних, геоекологічних, соціальних процесів їх діяльності, які вимагають зваженого підходу до їх вирішення як з боку держави, так і бізнесу.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема підвищення цінності ресурсів суспільства через оптимізацію вигоди держави та бізнесу при їх використанні в умовах раціонального розподілу та стимулюванні суспільного виробництва, яка є основою валоризації, посідає значне місце у вирішенні багатьох проблем у взаємовідносинах держави та бізнесу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Наукові праці вітчизняних вчених у напрямі проблем взаємодії держави та підприємств гірничої промисловості займалися такі вчені, як О.І. Амоша, А.І. Кабанов [1], П.І. Пілов [5], А.М. Мельников [2; 3; 4], В. Мартиненко [6], Т.В. Мединська [7] тощо. Але визначення напрямів валоризації суспільного виробництва, технічного та технологічного оновлення геотехнологічних процесів гірничих підприємств,

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційного розвитку геотехнологічних процесів на гірничих підприємствах

можливих джерел фінансування інноваційного розвитку таких підприємств ще малодосліджені.

Тому основними цілями даного дослідження є: визначення основних напрямів валоризації суспільного виробництва; аналіз наукових підходів до реалізації концепції валоризації геотехнологічних процесів; визначення основних напрямів технічного та технологічного оновлення геотехнологічних процесів гірничих підприємств; проведення аналізу можливих джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств; проведення детального аналізу наявності, стану, структури основних фондів на підприємстві, руху і технічного стану основних фондів на підприємстві.

Валоризація — це економічна категорія, що означає підвищення цінності ресурсів суспільства через оптимізацію вигоди держави та бізнесу при їх використанні в умовах раціонального розподілу та стимулюванні суспільного виробництва. Об'єктом валоризації є процеси і механізм підвищення цінності використання ресурсів суспільства. Предметом валоризації являються концептуально-методичні підходи до оптимізації вигоди держави та бізнесу при використанні ресурсів суспільства в умовах ризиків економіки і стимулюванні суспільного виробництва. Мета валоризації заключається в оптимізації вигод держави та суб'єктів господарювання на основі концептуальних підходів до формування механізму раціонального використання ресурсів суспільства та стимулюючого впливу залучення інвестицій у розвиток суспільного виробництва.

Основними напрямками валоризації суспільного вироб-

ництва є:

1) валоризація технологічних (інноваційних) процесів (геотехнологічна валоризація);

2) валоризація процесів природо-користування та екології (геоекологічна валоризація);

3) валоризація соціальних процесів (соціальна валоризація).

Науковий підхід до реалізації концепції валоризації геотехнологічних процесів зводиться до вдосконалення механізму взаємодії держави та бізнесу і направлений на:

— вдосконалення нормативно-правової бази;

— розробку стратегії розвитку гірничого підприємства;

— державну підтримку гірничих підприємств;

— вдосконалення механізмів залучення інвестицій в гірничу промисловість і т. д.

Основні напрями технічного та технологічного оновлення геотехнологічних процесів гірничих підприємств:

— модернізація виробничої бази гірничих підприємств, введення в експлуатацію новітнього обладнання;

— застосування на підприємствах новітніх технологій регулювання геотехнологічних процесів;

— підвищення ефективності використання наявних виробничих потужностей;

— введення енерго-, ресурсозберігаючих, геоінформаційних та екологічних геотехнологій;

— удосконалення виробничої та організаційної структури підприємств, системи управління підприємством;

— зниження витрат на виробництво продукції та підвищення якості продукції шляхом введення і ефективного використання новітніх наукових розробок щодо здійснення геотехнологічних процесів на гірничих підприємствах тощо [1].

З метою пошуку нових джерел інвестування та поліпшення інвестиційного підґрунтя залучення коштів на розвиток гірничої промисловості потрібно здійснити аналіз можливих джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств (рис. 1).

Всі джерела фінансування залучення інвестицій в оновлення геотехнологічних процесів гірничих підприємств можна поділити на три групи: власні джерела фінансових ресурсів підприємства, залучені і позичені фінансові ресурси та централізовані фінансові ресурси [8]. Розглянемо кожен із зазначених груп джерел інвестування детальніше. Власні джерела фінансових ресурсів підприємств відіграють основну роль у фінансуванні інвестицій в основний капітал та представлені у вигляді коштів засновників підприємств, нерозподіленого прибутку, акумулятиваної суми амортизаційних відрахувань та резервних фондів. Власний капітал підприємства як основне джерело здійснення інвестицій у розвиток геотехнологічних процесів на гірничих підприємствах характеризується такими позитивними особливостями, як простота залучення, відсутність необхідності оплати відсотків за користування капіталом, забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, його

платоспроможності в довгостроковому періоді, а, відповідно, і зниженням ризику банкрутства. Самофінансування за критерієм фінансової стійкості і міцності завжди краще, проте воно важче прогнозоване в довгостроковому періоді і обмежене в обсягах [9].

Кошти засновників підприємства є фінансовою основою діяльності підприємства, проте вони рідко використовуються як засоби фінансування інноваційних проектів, оскільки виступають гарантом підтримання фінансової стійкості підприємства і засобом забезпечення його основної діяльності. Найчастіше кошти засновників підприємств відіграють опосередковану роль у процесі інвестування в інноваційний розвиток геотехнологічних процесів гірничих підприємств: виступають гарантом для залучення позикових коштів, додатковим джерелом фінансування інноваційно-інвестиційних проектів тощо.

Нерозподілений прибуток є одним із основних джерел інвестування в інноваційне оновлення підприємств, проте сучасних складних економічних умовах, що склалися як в економіці України, більшість підприємств мають досить низький рівень прибутку, що не дозволяє підприємству здійснювати інвестування в розвиток за його рахунок. Основними причинами того, що прибуток не виконує своєї ролі ключового джерела інвестиційних ресурсів, є високий рівень витрат на виробництво, низька рентабельність виробництва, недосконала система оподаткування тощо. Реформування податкової системи на державному рівні сприятиме зростанню прибутковості виробництва.

У формуванні власних інвестиційних фінансових ресурсів найважливішу роль, на думку багатьох економістів, відіграють амортизаційні відрахування від використаних власних основних засобів і нематеріальних активів. Амортизаційна політика підприємства в значній мірі відображає амортизаційну політику держави, проте кожне підприємство має можливість індивідуалізувати свою амортизаційну політику, враховуючи конкретні умови діяльності підприємства. Залежно від цілей підприємств, використання різноманітних методів амортизації із можливого переліку призведе до штучного збільшення або зменшення залишкової вартості основних фондів на конкретну дату.

Заходи щодо оптимізації відновлення основних фондів максимізацією сум амортизаційних відрахувань можна поділити на два основні перспективні напрями: оптимізація системи нарахування амортизації та запровадження програми оптимальної модернізації основних фондів у межах підприємства. Резервні фонди як джерело власних інвестиційних ресурсів на підприємствах сьогодні майже не використовуються, проте в майбутньому саме вони можуть стати страховим джерелом оновлення виробничої бази підприємств. Актуальним питанням є створення спільного резервного фонду підприємств гірничодобувної промисловості [2].

До групи залучених та позичених фінансових ресурсів відносяться довгострокові кредити банків, кошти від емісії та розміщення цінних паперів підприємств, іноземні інвестиції. Довгострокові кредити банків сьогодні є основним джерелом залучення інвестиційних ресурсів для геотехнологічного оновлення гірничих підприємств, проте наразі комерційні банки все рідше надають кредити через ненадійність та фінансову незабезпеченість даних кредитів. У таких умовах важливим механізмом забезпечення залучення інвестицій у гірничу промисловість є надання державних гарантій під отримання довгострокових кредитів комерційних банків.

Іноземні інвестиції як джерело фінансування геотехнологічного розвитку гірничих підприємств сьогодні використовуються в обмежених масштабах, що зумовлено складною економічною ситуацією в Україні та світі, низьким рівнем прибутковості гірничих підприємств, недосконалістю

нормативно-правової бази. Тому реформування нормативно-правової бази щодо регулювання інвестиційної діяльності, стимулювання на державному рівні інвестиційної діяльності можуть стати основою механізму залучення іноземних інвестицій.

Механізм залучення інвестиційних ресурсів на геотехнологічне оновлення підприємств гірничої промисловості за рахунок коштів від емісії та розміщення цінних паперів підприємств використовується дуже рідко та з низьким рівнем ефективності.

На сучасних гірничих підприємствах досить рідко використовується такий механізм залучення інвестиційних ресурсів як лізинг, що представляє собою довгострокову оренду машин і обладнання. Проте, на думку багатьох економістів, саме механізм оновлення виробничої бази гірничих підприємств за рахунок лізингу дасть змогу здійснити часткову модернізацію виробничого обладнання, тому сьогодні важливого значення набувають питання удосконалення нормативно-правової бази застосування лізингу, розробка економічного механізму використання лізингу для гірничих підприємств [3].

Для забезпечення геотехнологічного інноваційного розвитку гірничих підприємств в Україні можуть застосовуватися також централізовані фінансові ресурси у вигляді коштів державного та місцевого бюджетів, коштів державних позабюджетних фондів та благодійних фондів. Обсяг державного фінансування гірничої промисловості визначається щорічно у Держбюджеті на поточний рік, проте за статистичними даними, така фінансова підтримка є незначною і використовується підприємствами лише на покриття поточних витрат, а не на розширене відтворення виробництва.

Повний та всебічний аналіз стану та ефективності використання основних фондів було проведено на прикладі філії "Вільногірський ГМК" ЗАТ "Кримський ТИТАН" (далі ВГМК).

Динаміку та структуру основних фондів підприємства ВГМК наведено в табл. 1.

З аналізу динаміки та структури основних фондів підприємства виходить, що вартість основних фондів щорічно збільшується, так, протягом 2005—2009 років вартість основних фондів підприємства зросла на 99959,50 тис. грн. (27 %) з 358297,5 тис. грн. у 2005 році до 458257,00 тис. грн. у 2009 році. Отже, на підприємстві відбувається постійне оновлення основних фондів, проте темпи їх оновлення недостатні для повної модернізації виробництва.

У структурі основних фондів даного підприємства переважну частину (у середньому 53,8%) займають будинки, споруди та передавальні пристрої, їхня вартість в абсолютному обсязі основних фондів то падає, то збільшується, але відхилення є доволі незначними. Друге місце за часткою в загальному обсязі основних фондів займають машини та обладнання (в середньому 32,8% протягом 2005—2009 років), їх вартість щорічно збільшується, а частка у загальному обсязі основних фондів підприємства протягом 2005—2007 років збільшувалася, а у 2009 році намітилася тенденція до її зменшення. Зовсім незначну частку (менше 1% по кожній групі) у структурі основних фондів становлять багаторічні насадження, бібліотечні фонди, малоцінні необоротні матеріальні активи, що пов'язано із специфікою виробничої діяльності підприємств. Аналіз руху і технічного стану основних фондів підприємства ВГМК у динаміці за 2005—2009 роки наведено в табл. 2.

Коефіцієнт оновлення основних фондів підприємства ВГМК за 2005—2009 роки в середньому становить 0,076, тобто щорічно приблизно 7,6 % основних фондів підприємства замінюються новими, що є досить невисоким, проте позитивним показником (рис. 2). Найбільшого значення коефіцієнт оновлення основних фондів досяг у 2006 та

Таблиця 1. Динаміка та структура основних фондів підприємства ВГМК за 2005—2009 роки

№	Група основних фондів	2005		2006		2007		2008		2009	
		Вартість, тис. грн.	Частка у загальному у відсоті, %	Вартість, тис. грн.	Частка у загальному у відсоті, %	Вартість, тис. грн.	Частка у загальному у відсоті, %	Вартість, тис. грн.	Частка у загальному у відсоті, %	Вартість, тис. грн.	Частка у загальному у відсоті, %
1.	Будівля, споруди та просторовий простір	19809,62	33,85	20781,99	33,81	221289,08	54,81	218891,98	51,57	247581,59	54,04
2.	Машина та обладнання	11288,78	21,79	12411,29	22,06	122978,61	32,88	149823,78	33,85	170023,80	37,54
3.	Транспортні засоби	2685,36	7,45	28291,57	7,58	28941,91	7,81	30888,68	6,94	28822,88	6,73
4.	Інструменти, прилади, інвентар (всiм)	9817,21	2,74	8881,32	2,79	11286,48	2,71	12882,08	2,88	12884,78	2,86
5.	Бігловий нарядження	1412,24	0,48	1286,88	0,56	702,88	0,18	282,80	0,12	278,08	0,06
6.	Інші основні фонди	12282,24	2,88	18822,82	2,78	18822,78	2,68	8822,80	1,98	8822,88	1,98
7.	Інвентарний фонд	282,84	0,08	282,88	0,07	11,04	0,01	22,88	0,01	22,80	0,01
8.	Маломірні матеріальні засоби	2882,17	0,78	2882,81	0,79	2822,88	0,72	2882,80	0,74	2882,88	0,76
Всього		58221,28	100,00	61881,98	100,00	402278,27	100,00	428221,88	100,00	452271,88	100,00

2007 роках, коли було оновлено більше 10 % основних фондів, проте у 2008 та 2009 роках відбулося зниження даного показника, лише близько 5 % основних було оновлено. Зниження коефіцієнта оновлення основних фондів останніми роками є негативним явищем і свідчить про уповільнення темпів оновлення виробничої бази підприємства. Термін оновлення основних фондів на підприємстві за 2005—2009 роки у середньому становить 15,1 років, що є досить низьким показником і свідчить про непостійне оновлення основних фондів підприємства. Протягом 2008—2009 років термін оновлення основних фондів значною мірою збільшився і

досяг значення 33,4 роки у 2009 році, що є дуже високим і неприйнятним для підприємства, оскільки свідчить про використання підприємством застарілої техніки та низький рівень модернізації основних фондів підприємства. Аналізуючи коефіцієнт вибуття основних фондів, можна відмітити, що щорічно з виробничої діяльності вибуває в середньому 5 % основних фондів. Так, у 2006 році вибуло 5 % основних фондів, у 2007 — 4 %, у 2008 — 6 %, що є середніми показниками для підприємств подібного профілю.

Коефіцієнт вибуття основних фондів показує, яка частина основних фондів щорічно виводиться з виробничої

Таблиця 2. Аналіз руху і технічного стану основних фондів підприємства ВГМК за 2005—2009 роки

№	Показник	Формула	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік
1.	Коефіцієнт оновлення основних фондів ($K_{\text{нов}}$)	$K_{\text{нов}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{нов}}}{\text{ОФ}_{\text{в}}}$	0,12	0,18	0,10	0,06	0,06
	Вартість ОФ, наданих за рік ($\text{ОФ}_{\text{нов}}$), тис. грн.		4628	3822	44786	2182	1354
2.	Вартість ОФ на кінець року ($\text{ОФ}_{\text{в}}$), тис. грн.		384121	382881	429072	451574	25828
	Термін оновлення основних фондів ($T_{\text{нов}}$), роки	$T_{\text{нов}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{в}}}{\text{ОФ}_{\text{нов}}}$	7,5	9,6	9,6	16,5	15,8
3.	Коефіцієнт вибуття основних фондів ($K_{\text{в}}$)	$K_{\text{в}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{в}}}{\text{ОФ}_{\text{в}}}$	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88
	Вартість ОФ, що вибуло за рік ($\text{ОФ}_{\text{в}}$), тис. грн.		3815	2822	1294,4	2380	168
4.	Коефіцієнт приросту ОФ ($K_{\text{пр}}$)	$K_{\text{пр}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{пр}}}{\text{ОФ}_{\text{в}}}$	0,125	0,198	0,112	0,082	0,088
	Сума приросту ОФ ($\text{ОФ}_{\text{пр}}$), тис. грн.		4782	37818	4782	22502	13586
5.	Коефіцієнт втрати основних фондів ($K_{\text{вт}}$)	$K_{\text{вт}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{вт}}}{\text{ОФ}_{\text{в}}}$	0,294	0,283	0,211	0,437	0,588
	Періодична вартість ОФ ($\text{ОФ}_{\text{вт}}$), тис. грн.		11282	10822	9072	19754	15088
6.	Коефіцієнт продуктивності основних фондів ($K_{\text{прод}}$)	$K_{\text{прод}} = \frac{\text{ОФ}_{\text{прод}}}{\text{ОФ}_{\text{в}}}$	0,786	0,827	0,699	0,382	0,897
	Загальна вартість ОФ ($\text{ОФ}_{\text{прод}}$), тис. грн.		22882	27882	28996	17487	23112

діяльності підприємства. Коефіцієнт вибуття основних фондів підприємства ВГМК за 2005—2009 роки є досить низьким, менше 1% основних засобів виводиться з виробничої діяльності підприємства. Це також свідчить про використання підприємством досить застарілої техніки, що негативно позначається на якості продукції та збільшує витрати на її виробництво.

З аналізу коефіцієнту приросту основних фондів підприємства ВГМК за 2005—2009 роки видно, що щорічно відбувається приріст основних фондів підприємства, проте він є досить незначним і становить у середньому 8% за рік.

У середньому коефіцієнт зносу основних фондів підприємства протягом тих же років для підприємства становить 0,374, тобто щорічно 37,4% основних фондів зазнає матеріального зносу в процесі виробничої діяльності. З роками цей показник поступово зростає і у 2009 році він вже становив 0,503, тобто 50,3% основних фондів зазнали зносу у цьому році, це є досить високим несприятливим показником і свідчить про необхідність негайного оновлення виробничої бази підприємства [10].

Коефіцієнт придатності основних фондів підприємства ВГМК у середньому становить 0,626, тобто 62,6% всіх виробничих фондів підприємства і є придатними для їх повного використання в процесі виробничої діяльності підприємства. Даний показник зменшується щорічно, так, у 2005 році рівень придатності основних фондів підприємства становив 70,6%, а у 2009 році він знизився до 49,7%, що свідчить про невисокий рівень забезпеченості підприємства основними фондами для здійснення виробничої діяльності та про необхідність модернізації підприємства.

ВИСНОВКИ

У сучасних економічних умовах особливого значення для розвитку економіки в цілому та гірничої промисловості зокрема набуває інноваційний розвиток геотехнологічних процесів на гірничих підприємствах, що вимагає значних капітальних вкладень, механізм залучення яких потребує додаткового освоєння та державної підтримки [11].

Тому у даній статті науково обґрунтовано всі можливі джерела фінансування залучення інвестицій в оновлення геотехнологічних процесів гірничих підприємств.

Проведений детальний аналіз наявності, структури, ефективності використання основних фондів підприємства ВГМК протягом 2005—2009 років показав, що підприємство забезпечене основними виробничими фондами для здійснення своєї основної діяльності, проте наявний обсяг основних фондів недостатній для здійснення розширеного відтворення, збільшення обсягу випуску продукції. Невисокий рівень оновлення виробничих фондів зумовлює використання підприємством застарілої техніки та технологій, що зумовлює зниження якості продукції, підвищення витрат на її виробництво.

Література:

1. Амоша О.І., Кабанов А.І., Стариченко Л.Л. Державна підтримка вугільної промисловості України у світлі правил СОТ та ЄС // Уголь України. — 2010. — № 1.
2. Мельников А.М., Собко Н.Б. Економічний механізм геоecологічної валоризації в процесах діяльності підприємств // Науковий вісник НГУ. — Д.Ж Національний гірничий університет. — 2010. — № 9—10. — С. 34—40.
3. Мельников А.М., Собко Н.Б. Об'єктивна необхідність геоecологічної валоризації в розвитку підприємств гірничо-металургійного комплексу // Проблеми і перспективи

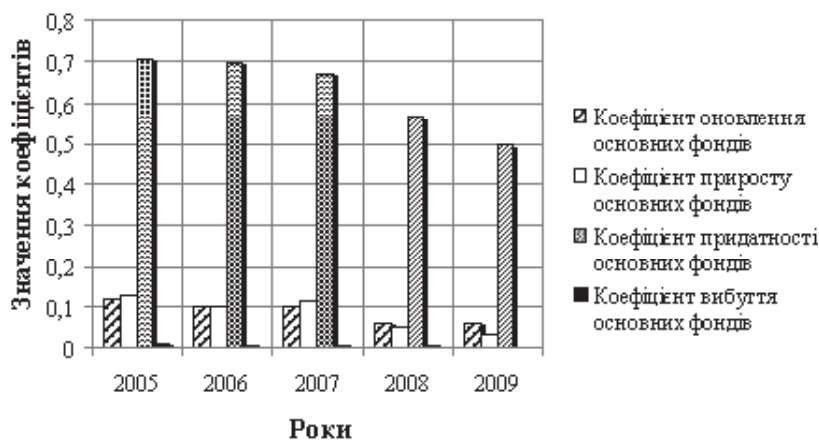

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів руху та технічного стану основних фондів підприємства ВГМК за 2005—2009 роки

інноваційного розвитку економіки України: матеріали між нар. наук.-практ. конф. — Д.: Національний гірничий університет, 2010. — Т.1. — С. 150—151.

4. Мельников А.М., Собко Н. Б. Оцінювання впливу на навколишнє середовище (ОВНС) здійснення рекультивації порушених земель ВГМК // Трансфер технологій: від ідеї до прибутку: І Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів, молодих учених. — Д.: Національний гірничий університет, 2010. — Т.ІІ. — С. 242—243.

5. Геотехнологічна валоризація розсипних родовищ України природного та техногенного походження: Звіт з науково-дослідницької роботи № 0108U000558, наук. кер. П.І. Пілов. — Дніпропетровськ: НГУ, 2009. — 214 с.

6. Мартиненко В. Формування державного механізму управління інвестиційним процесом в Україні: проблеми невизначеності та методи їх зняття // Економіка України. — 2004. — № 8. — С. 50—56.

7. Медінська Т.В. Теоретичні засади формування податкової політики в системі інвестиційного стимулювання економіки // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — № 1. — С. 42—47.

8. Биконя С.Ф. Вдосконалення Інституту податкового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності // Вісник Академії економічних наук України.-2005. — № 2. — С. 30—33.

9. Бондаренко І. Державне регулювання інвестиційних ресурсів з точки зору податкової системи України // Ринок цінних паперів України. — 2004. — №9/10. — С. 21—24.

10. Захарін А.В. Удосконалення податкового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності // Проблеми науки. — 2005. — № 4. — С. 46—50.

11. Мельников А.М. Наукові основи валоризації процесів діяльності та розвитку гірничих підприємств: моногр. /А.М. Мельников, Б.Ю. Собко, Н.Б. Собко — Д.: Національний гірничий університет, 2011. — 176 с.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2013 р.